

Implantació de la legislació castellana del llibre als regnes de la Corona d'Aragó

Durant els segles XVI i XVII, la legislació sobre el llibre era peculiar a cada un dels regnes que formaven la monarquia espanyola. Mentre als regnes de la Corona d'Aragó eren generalment les audiències les encarregades de donar les corresponents llicències, als regnes de Castella l'organisme competent era el Consell de Castella, establint-se, per la pragmàtica de 1558, un procediment administratiu que tenia per finalitat evitar la possibilitat d'imprimir un text diferent de l'aprovat. Per altra banda, no podia circular legalment cap llibre dins els regnes de Castella, imprès als mateixos o importat, en el qual no hi figurés el preu de venda fixat pel propi Consell de Castella.

El procediment establert per dita pragmàtica, promulgada a Valladolid el 7 de setembre de 1558, era el següent:¹

- a) Centralització de la concessió de llicència en el Consell de Castella. Aquest encomanava la censura dels llibres presentats.
- b) L'exemplar presentat al Consell —manuscrit o imprès— era signat i rubricat per un escrivà del mateix.
- c) L'impressor havia d'imprimir el text sense la portada ni altres preliminars.
- d) Acabada la impressió, es presentava el llibre al Consell,

1. *En este quaderno estan todas las suspensiones de pragmatikas que su Magestad mando hazer en las cortes que por su mandado se celebraron en Valladolid año de 1558. Esta ansimismo la pragmática de los impressores, librerros, y libros...* — Valladolid, Sebastián Martínez, 1559, fols. 4v - 6.

que encarregava al corrector que confrontés el seu contingut amb l'original aprovat i rubricat, certificant la total adequació al mateix i indicant-ne les errades.

e) El Consell de Castella fixava el preu de venda —tassa— del llibre, indicant el preu del plec.

f) S'imprimien la portada i altres preliminars, en els que obligatòriament hi havia de figurar la llicència, la taxa, el privilegi —en cas de tenir-ne—, el nom de l'autor i de l'impressor, el lloc on s'havia imprès i, des de la pragmàtica de 1627,² també era exigència legal que constés l'any d'impressió.

La pragmàtica de 1558 es mantingué durant tot l'Antic Règim, amb modificacions, generalment restrictives, de disposicions posteriors. I és precisament aquesta pragmàtica la que entrà als regnes de la Corona d'Aragó en perdre aquests el seu dret públic i les seves institucions, amb la implantació de la legislació castellana. La reial cèdula de 17 de desembre de 1716, que publiquem,³ dirigida al marquès de Casafuerte, comandant general del regne d'Aragó, estableix la normativa per la implantació de la legislació castellana del llibre. Del contingut de la mateixa i de l'acord del Consell, de 1722, que segueix a la còpia de la cèdula i que també publiquem, deduïm que un text igual es va enviar als capitans generals dels altres regnes de la Corona d'Aragó.

La cèdula reial assenyalava uns fets: molts impressors imprimeixen o reimprimeixen llibres sense llicències ni, per tant, les aprovacions prèvies. Si són llibres nous, canvien el lloc d'impressió. Si són reimpressions, repeteixen les aprovacions, llicències, impremta i any de l'edició legal que copien. L'expressió «de estos reynos», que figura al començament de la cèdula, creiem que es refereix també als regnes de Castella, ja que les pràctiques assenyalades les trobem en obres impreses en dits regnes —molt més abundants del que aparentment sembla— ja als segles anteriors, principalment al segle XVII, i augmenten amb el desori

2. Pragmàtica de 18 de juny de 1627: *Recopilacion de las leyes destes reynos*. Madrid, 1640, I, fols. 38v-39v.

3. Madrid, Archivo Histórico Nacional, *Consejos*, lligall 50.627. És una còpia en un plec en foli. Al dors figura el següent sobrescrit: "Esta Cédula y el Decreto del Consejo puesto a su continuación está en el oficio de Bordonava. Y es sobre ympressiones de libros en la Corona de Aragón".

administratiu provocat per la guerra de Successió. A la Corona d'Aragó, és precisament amb la nova situació creada per la necessitat de demanar a Madrid les llicències, a conseqüència de la «abolición de los fueros y nuevas reglas establecidas para el mejor gobierno de cada uno de los expresados reynos», que s'utilitzen aquestes pràctiques fraudulentas. Allò indicat pot tenir —segons la cèdula reial— conseqüències contràries a la religió,⁴ bons costums i regalies de la corona, però també, i és un argument que no hem trobat mai anteriorment en la legislació del llibre, pot causar greus perjudicis econòmics als mateixos impressors: qui fa una edició legal, amb les degudes llicències, pot trobar-se que al mateix temps hagi sortit una edició contrafeta i la seva venda es redueixi considerablement, amb pèrdua de la inversió que ha fet.

Per aquests motius, insisteix el rei en què solament el Consell de Castella pot concedir llicències d'impressió o reimpressió de llibres, en la forma legalment establerta —la pròpia de Castella— i que abans hem indicat. Ara bé, considerant el perjudici que representaria enviar a Madrid el text imprès, perquè el corrector el confrontés amb l'original aprovat, ordena que es nomeni en cada regne un corrector, que faci dita confrontació, i que per a poder demanar la taxa al Consell de Castella el governador farà un informe sobre el preu per plec i número de plects que té el text del llibre. Són aquestes les dues concessions que fa el rei als impressors dels regnes de la Corona d'Aragó. Sols les llicències per a imprimir papers i fulls solts podran ser concedides directament per les audiències.

L'acord del Consell de Castella de 18 de juliol de 1722, que també transcrivim, estableix que el corrector sigui nomenat per l'audiència i que es pugui recórrer en primera instància al sots-delegat de llibres i, en segona, a la mateixa audiència, la qual informará de la resolució al Consell, insistint que sols dit Consell de Castella podrà donar les llicències per a imprimir llibres.

La implantació de la legislació castellana als regnes de la

4. IRIS M. ZAVALA, *Clandestinidad y libertinaje erudito en los albores del siglo XVIII*. Barcelona, 1978, pàgs. 306-07, publica la part del document que es refereix als perills de tipus religiós, —tòpic que es repeteix, des de 1502, en tota la legislació sobre el llibre—, desconeixent la transcendència que té aquest document per als regnes de la Corona d'Aragó. Per altra banda, equivoca el número del lligall, que no és el 50.625, com indica a la pàg. 353, n. 1.

Corona d'Aragó imposada per Felip V també inclou el llibre. De la centralització de llicències en el Consell de Castella solament restà lliure el regne de Navarra.

JAUME MOLL

DOCUMENT

El Rey = Marqués de Cassafuerte, Pariente, Comandante general del Reyno de Aragón, Regente y oydores de él: Por quanto, de algún tiempo a esta parte, se ha experimentado que muchos ympressores de estos Reynos ymprimen y reimprimen oculta y cautelosamente libros de todas las facultades sin las licencias y aprobaciones prevenidas por las Leyes de estos Reynos, suponiendo, en los que de nuevo se dan a la prensa, que se ymprimieron en diferentes ciudades de las en que se executan y, en las reympressions, repitiendo las licencias, años y oficinas de la primera o última ympression o reympression que se hizo con legítimas licencias; y porque de este pernicioso abuso pueden resultar muy perjudiciales conseqüencias contra la pureza de nuestra sagrada religión, buenas costumbres, derechos y regalías de la Corona y otras que se dejan considerar, además del notorio daño que se sigue a los mismos ympressores, que ygnorando unos los libros que los otros ymprimen, obtienen licencias del Consejo y duplican o reimprimen yncautamente las ympressions y se embarazan la venta con pérdida de sus caudales; atendiendo a estos justos motivos y a los conozidos y notorios fraudes que se executan en los reynos de Aragón, Valencia y Cathaluña por no acudir de ellos, como deven, a pedir licencias al Consejo para las ympressions y reympressions, con notorio perjuicio de la suprema regalfía que a este fin está comunicada en mi Consejo, ya que, por la abolición de los fueros y nuevas reglas establecidas para el mejor gobierno de cada uno de los expresados Reynos, quedó única y privadamente radicada en él la de conceder las licencias para la ympression de todo género de obras que se dan a la prensa, para ocurrir al remedio y dar regla perpétua: He resuelto que, de aquí adelante, para la ympression de todos los libros que de qualquier materia o facultad se escrivieren o reimpresión de los que hasta aora ay escritos y de los que de otros ydiomas se quisieran traducir al nuestro en todo esse Reyno y los demás arriva expressados, se acuda al mi Consejo, en la misma forma que se estila en Castilla, a pedir las licencias o facultades que sean necesarias y por las tassas que se siguen para poderlos vender libremente y sin embarazo. Y atendiendo al perjuicio que se causaría a los ynteresados en embiar los libros originales al mi Consejo, para que el corrector los corrigiesse antes de darle la certificación de la tassa del precio a que se van de vender, he tenido por bien de que vos elijáis la persona que sea de vuestra satisfazón para el encargo de la corrección de ellos; y

que, para la ympression de los papeles y cosas sueltas que no sean libros, se acuda por los ynteressados a pedir las licencias a essa Audiencia. Por tanto, os mando que, de aquí adelante, celéis con la más atenta vigilancia y cuidado no se ympriman ni reympriman en todo esse Reyno libro alguno, de qualquier materia o facultad que sea, sin que preceda licencia o facultad concedida para ello del mi Consejo y que después de ympresos, siendo corregidos por la persona que a este fin huviéreis elegido, con su fee de erratas de estarlo conforme al original y vuestro ynforme del precio a que se podrá tassar cada pliego, expressando los que tuviere sin principios ni tablas, se buelva a acudir al mi Consejo a pedir la tassa para que, concedida, conste el precio a que se han de vender; y estaréis muy atentos a no dissimular cosa que se oponga a esta mi real resolución, por los perjuicios que de lo contrario puedan resultar. Fecha en Madrid, a diez y siete de Diziembre de mill setecientos diez y seis = Yo el Rey = Por mandato del Rey nuestro Señor, Don Lorenzo de Vivanco Angulo.

Concuerta este traslado con su original zédula de su Magestad, presentada en el Acuerdo en el día onze de Henero del año passado de mil setezientos y diez y siete, que para en mi oficio, a que me refiero. Y para que de ello conste, lo firmé en Zaragoza, a doze de Henero de mill setezientos y veinte y dos años. Don Juan Lozano.

Madrid y Jullio diez y ocho de mill setezientos y veinte y dos. Sres. El Consejo. Despáchese Cédula dirigida al Comandante general y Real Audiencia de Aragón, para que, en todo lo que fuere respectivo a los puntos comprendidos en la de diez y siete de Diciembre de setezientos y diez y seis, no ympidan que proceda en primera ynstancia el subdelegado del señor superintendente general de libros, de cuyas resoluciones y procedimientos, si alguno se sintiere agraviado, pueda acudir a la referida Audiencia, la qual aya de proceder en esta segunda ynstancia, obrando conforme a derecho y dando qüenta al Consejo de lo que determinare en esta razón para que se tenga entendido en él: Y que dicha Real Audiencia no se yncluya, ni el subdelegado, en dar licencias de ymprimir libros algunos, sobre lo qual se observen puntualmente las órdenes dadas anteriormente, acudiendo los que las solicitaren únicamente al Consejo, donde toca; y que la elección de corrector de libros quede a cargo de la Audiencia, en la forma que se expresa en dicha Cédula del año de setezientos y diez y seis. Y en esta conformidad se despachen también para los Reynos de Valencia y Mallorca y Principado de Cataluña = Está señalado de Bordonava.

Madrid, Archivo Histórico Nacional, *Consejos*, lligall 50.627.

